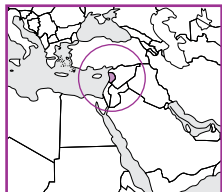

Potřeba nové sady cílů

Libanon má jeden z nejvyšších poměrů dluhu k HDP na světě a postrádá komplexní vizi a akční plán na zvýšení produktivity a efektivní alokaci zdrojů pro boj proti chudobě. Od roku 1992 spojovala poválečná finanční architektura rekonstrukci pomocí expanzivní fiskální politiky s monetárními restrikcí, čímž ponechala jen malý prostor pro socioekonomický vývoj. S ohledem na priority snižování chudoby a diskriminace je potřeba stanovit novou sadu rozvojových cílů, u kterých bude dlouhodobé financování rozvoje součástí celkové růstové strategie.

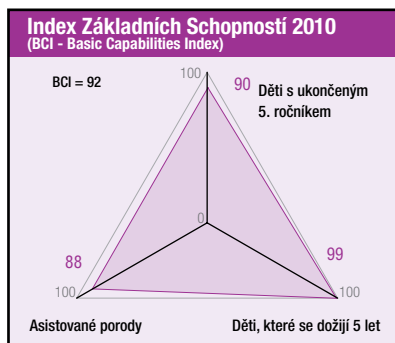
Libanonská unie handicapovaných (LPHU)
Rabih Fakhri

I po desátém výročí vyhlášení Rozvojových cílů tisíciletí zůstávají tyto úkoly pro Libanon prioritou. Mimo jiné byly začleněny do Sociálního akčního plánu (SAP), jednoho z pilířů programu ekonomických reforem, který vláda roku 2007 předložila třetí Konferenci dárcovských zemí v Paříži. Tento plán identifikoval potřebné sociální reformy a navrhl celou řadu intervencí jako mechanismy zachytných sítí, hotovostní transfery a celkovou reformu služeb ve školství a zdravotnictví. Ačkoli však byl pro dohled nad jeho implementací ustanoven ministerský výbor, o tři roky později je plán stále v pilotní fázi a výbor kvůli politické nestabilitě ukončil činnost.

Poslední zpráva o plnění Rozvojových cílů tisíciletí (2008) zdůrazňuje, že Libanon je na dobré cestě splnit cíle, které se týkají vzdělávání a dětské a mateřské úmrtnosti. Velkou výzvou při rozvoji však zůstává rozšířená chudoba. Podle nedávné studie klesl mezi lety 1997 a 2007 počet lidí žijících v extrémní chudobě z 10 % na 8,5 % (ačkoli v roce 2005 to bylo jen 8 %), avšak 28,5 % obyvatelstva spadá podle definice pod hranici chudoby. Pětina populace žije mezi horní a dolní hranici chudoby.¹

Existuje vzájemná závislost mezi chudobou a regionálními rozdíly, nedostatečným přístupem ke vzdělávání, genderovými rozdíly a nezaměstnaností. Podle výsledků studie je 82 % extrémně chudých a 78 % chudých soustředěno na severu země v pohoří Libanon a v údolí Bekáa. Obě tyto oblasti vykazovaly v letech 2004 – 2005 nejnižší podíl nominálních výdajů. Každý pátý obyvatel chudinských oblastí je negramotný, zatímco u zbytku populace to je jeden z osmi. Genderová propast ve vzdělávání přetrvává a negramotnost žen je dvakrát rozšířenější než negramotnost mužů – jde o 11,8 % a 5,6 %.²

Nezaměstnanost je mnohem rozšířenější mezi chudými, 14 % oproti 6,7 % u ostatního obyvatelstva, a míra nezaměstnanosti žen je téměř dvojnásobná než u mužů (26,6 %, respektive 13,5 %).³ Nezaměstnanost mládeže (15-24 let) je dalším faktorem pozitivně korelovaným s chudobou, protože 48,4 % nezaměstnaných

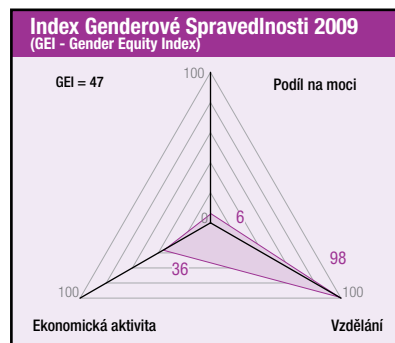

představuje právě mládež.⁴ Chudí představují jen nepoměrně malou část státních zaměstnanců; většinou pracují v neformálním sektoru – jde o dvě třetiny chudých –, což zvyšuje jejich zranitelnost.⁵

Rozvoj na základě práv

Rozvoj založený na dodržování práv je nezbytným předpokladem toho, aby lidé žili důstojným životem. Libanonská legislativa stále obsahuje diskriminační ustanovení proti marginalizovaným skupinám a genderové mezery v politickém procesu zdržují proces reforem. Ženy stále nemohou přenést národnost na své děti a některá ustanovení trestního zákoníku tolerují „zločiny ze cti“ a manželské znásilnění.

Handicapovaní lidé jsou další skupinou, která trpí systematickou diskriminací. Polovina postižených obyvatel Libanonu je negramotná a jen 26 % z těch, kteří by byli schopni pracovat, má zaměstnání.⁶ Obhájci handicapovaných nadále lobbují za zákony, které by zaručovaly přístup ke vzdělání, zaměstnání, zdravotní péči a financím. Jak uvedla Houđa Boukhariová, nejde o fyzické postižení, ale o kulturní předsudky, které handicapovaným komplikují život. „V libanonském kulturním kontextu je narození postiženého dítěte považováno nejen za smutnou událost, ale také za pohanu a zneuctění celé rodiny.“⁷

Libanonská finanční architektura

Přestavba státního aparátu a fyzické infrastruktury země byla jádrem poválečných rekonstrukčních plánů, které byly zavedeny na počátku 90. let minulého století. V průběhu období těsně po skončení války (1992-1997) se makroekonomický model spoléhal převážně na přísun zahraničního kapitálu. Odhaduje se, že přímé náklady tohoto prvního období rekonstrukce přesahovaly 4 miliardy dolarů.⁸ Libanonské finanční instituce zavedly fixní směnný kurs, aby opanovaly inflaci, a důsledkem tohoto opatření bylo nadměrné zadlužení země, která se snažila akumulovat rezervy nutné k ubránění monetární politiky. Úroková míra vyskočila na doposud nepoznanou úroveň (v roce 1995 činila 35 % na 12měsíční státní dluhopisy).

Hospodářský růst, vyvolaný rekonstrukčním bojem, roku 1997 nečekaně skončil. Zároveň s tím prudce vyletěl veřejný dluh, jehož úroky pohlovaly více než polovinu příjmů státu. Do roku 2004 dosáhly veřejné investice do státního aparátu 107 % původně plánovaných investic a v infrastruktuře dosáhla tato hodnota výše 190 %. Zdroje určené pro sociální a produktivní sektor však v tomto období nedosahovaly ani 50 %, respektive 90 % plánovaných hodnot.⁹

Vláda se ucházela o oficiální rozvojovou pomoc (ODA), v níž viděla klíčový faktor zachování finanční stability – restrukturalizaci dluhu, zhodnocení měny a běžné státní výdaje. Roku 2002 získala v průběhu II. Konferen-

1 Heba Laithy, Khalid Abu-Ismaíl a Kamal Hamdan, *Chudoba, růst a rozdělení příjmů v Libanonu* (Brasília, Brazílie: International Poverty Centre, 2008). Ke stažení na: <www.ipc-undp.org/pub/IPCCountryStudy13.pdf>.

2 Tamtéž.

3 Tamtéž.

4 Rozvojový program OSN pro Libanon, *Zpráva o plnění Rozvojových cílů tisíciletí 2008: Libanon*, Bejrút, 2008. Ke stažení na: <www.undp.org.lb/communication/publications/downloads/MDG_en.pdf>.

5 Tamtéž.

6 Údaje převzaty od Libanonské unie handicapovaných.

7 Houđa Boukhari, „Neviditelné oběti: Práce s matkami dětí s poruchami učení“, in: *Gender a postižení: Zkušenosti žen ze Středního východu*, ed. L. Abu-Habib (Oxford: Oxfam, 1997), 37.

8 Ghassan Dibeh, *Zahraniční pomoc a hospodářský rozvoj v poválečném Libanonu*, Univerzita Organizace spojených národů – výzkumná práce WIDER č. 2007/37, červen June 2007. Ke stažení na: <www.works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=ghassan_dibeh>.

9 Ghassan Dibeh, *Politická ekonomie poválečné rekonstrukce v Libanonu*, Univerzita Organizace spojených národů – výzkumná práce WIDER č. 2005/44, červenec 2005. Ke stažení na: <www.works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=ghassan_dibeh>.

ce dárcovských zemí v Paříži asi 10,1 miliardy dolarů, v roce 2007 byla na třetí konferenci přislíbena zahraniční půjčka (granty a „měkké“ úvěry) ve výši 7,5 miliardy. Ministerstvo financí v poslední zprávě o vývoji (z prosince 2009) zdůrazňuje přijetí 3,7 miliardy dolarů z celkem domluvených 5,87 miliardy. Čísla ukazují, že více než polovina těchto zdrojů bude využita na podporu rozpočtu.

Výdaje a rozvoj

Z rozboru veřejných výdajů vyplývá, že dluhová služba a veřejné služby v letech 1997 – 2006 pohlcovaly větší podíl veřejných zdrojů. Zato výdaje na školství a zdravotnictví představovaly v této době pouhých 15 %, respektive 6 %. Kromě toho bylo 88 % výdajů na školství použito na mzdy veřejných zaměstnanců, zatímco 86 % zdrojů určených pro zdravotnictví financovalo hospitalizaci jednotlivců v soukromých komerčních nemocnicích.¹⁰ Zdroje určené na rozvoj obou těchto sektorů byly minimální.

Libanonský daňový systém byl na počátku 90. let minulého století reformován směrem ke straně nabídky. Nejvyšší daň z příjmů klesla z 32 % na 10 % a finanční společnosti byly zdaněny jednotnou sazbou 10 %, se snížením na 5 % pro společnosti činné ve stavebnictví. Výrobní sektor platí progresivní daň ze zisků mezi 3 % a 10 %.¹¹ V roce 2001 byla zavedena jednotná 10% daň z přidané hodnoty (DPH).

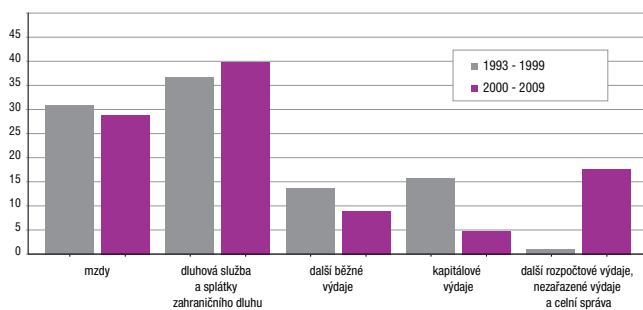
Avšak aktivity založené na výnosech, jako například transakce s nemovitostmi, bankovní a finanční operace, stejně jako hazardní hry a letecká přeprava osob i zboží jsou od DPH osvobozené. Z podrobné revize veřejných příjmů vyplývá, že daně činily v letech 2000 – 2009 67 % všech příjmů, přičemž většinu z nich představovaly příjmy z nepřímého zdanění. V roce 2009 činily nepřímé daně 75 % všech daňových příjmů – DPH 32 %, pohonné hmoty 11 %, cla 11 % a ostatní 21 %. Oproti tomu zdanění zisků, mezd, výnosů, úroků a nemovitostí činilo jen 25 % daňových výnosů.

Takto regresivní daňový systém spolu s desetiletím zmražených mezd a restriktivní monetární politiky zhoršil životní podmínky lidí ze střední a nižší příjmové vrstvy. Koncentrace bohatství se v tomto období zvýšila a nejhudších 20 % Libanonců představovalo jen 7,1 % celkové spotřeby, zatímco nejbohatších 20 % spotřebovalo 43,5 %.¹² Přibližně 2 % střadatelů drží 59 % všech bankovních vkladů.¹³

Přímé zahraniční investice (FDI)

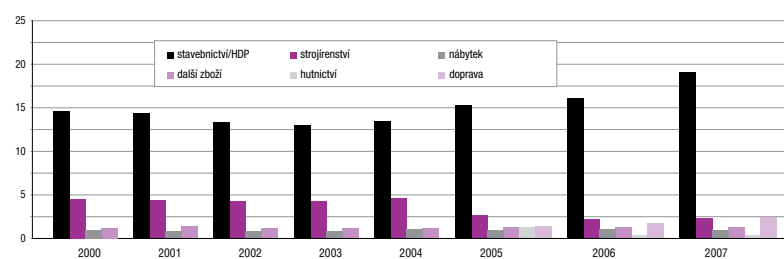
V letech 2000-2007 Libanon přilákal nezanedbatelné množství přímých zahraničních investic – například 28 % celkového FDI, které roku 2003 získala Ekonomická a sociální komise pro západní Asii – a dosáhl nejvyšší poměr FDI ku HDP.¹⁴ Přímé zahraniční investice se však

TABULKA 1: VEŘEJNÉ VÝDAJE PODLE TYPU (1993 – 2009)

Zdroj: Autorova kalkulace založená na údajích zveřejněných ministerstvem financí.

Tabulka 2: Tvorba hrubého fixního kapitálu podle typu HDP v období 2000 - 2007

Zdroj: Autorova kalkulace založená na libanonském státním rozpočtu z let 2000-2007

jen zřídka byly orientovány na sektory reálné ekonomiky (produkci zboží a služeb); většinou šlo o nemovitosti, bankovní a turistický ruch (v roce 2007 téměř 90 %).¹⁵ Zatímco v roce 2007 byla vydána stavební povolení na 9 milionů čtverečních metrů, v roce 2008 už to bylo 16,1 milionu.¹⁶ To přímo souvisí s nárůstem arabského FDI o 918 milionů dolarů mezi lety 2007 a 2008.¹⁷ Stejně tak i hodnota transakcí v tomto sektoru v období 2003-2008 nárůstala průměrně o 17,6 % ročně (a o 54,4 % jen v roce 2008).¹⁸ Tabulka 2 zachycuje skutečnost, že většina tvorby hrubého kapitálu v letech 2000-2007 se odehrávala v sektoru stavebnictví. Tyto zisky jsou však osvobozeny od zdanění.

Závěrečné poznámky

Vzhledem k tomu, že Libanon má jeden z nejvyšších poměrů dluhu k HDP na světě (153 % v červnu 2009), je nezbytné, aby strategie dluhového managementu nasměrovala oficiální rozvojovou pomoc k investicím do zvyšování produktivity a zastavila současnou praxi, kdy jsou tyto zdroje využívány téměř výlučně k restruktura-

lizaci dluhů. Kromě toho je nutné implementovat dynamickou, proticyklickou finanční architekturu. Vláda musí poskytnout více pobídek, které by nasměrovaly přímé zahraniční investice do průmyslu náročného na pracovní sílu a zabránily tomu, aby tyto investice směřovaly pouze do nemovitostí a finančních aktivit.

Strategie na omezení chudoby by měla usilovat o víc než jen splnění 1. Rozvojového cíle tisíciletí. Sociální akční plán je pouze omezenou, krátkodobou intervencí. Rozvojová politika by měla podporovat vznik nových pracovních příležitostí pro středně a málo kvalifikované pracovní síly. Musí zajistit přijatelné pracovní podmínky pro chudé – v tomto kontextu zůstávají klíčem pro boj proti chudobě pracovní místa v oficiální ekonomice. V neposlední řadě je zapotřebí také reformovat strukturu daňového systému směrem k přímému zdanění zisků generovaných při transakcích s nemovitostmi a ve finančním sektoru. Pro posílení redistribučního efektu je nutné zavést rovnější systém zdanění. ■

10 R. Fakhri, *Efektivita veřejných výdajů v Libanonu a dalších tranzitních demokraciích*, Bejrút, 2010.

11 Wassim Shahin, „Libanonská ekonomika v 21. století“, in: *Druhá Libanonská republika*, ed. K. Ellis (Gainesville, Florida: University Press of Florida, 2002).

12 Laithy et al., *op. cit.*

13 Fafo, Ministerstvo sociálních věcí a Rozvojový program OSN, „Al-Wadeh Al-Iktisadi Al-Ijtimai, Dirassa L Ahwal L Maisha“, 2004, 55–57.

14 Ekonomická a sociální komise pro západní Asii, *Zpráva o přímých zahraničních investicích v roce 2008*. Ke stažení na: <www.eswca.un.org/information/publications/edit/upload/

edgd-08-tech1-e.pdf>.

15 Libanonský investiční a rozvojový úřad, *Výhody investování v Libanonu*. Ke stažení na: <www.slideshare.net/mhdbadr/investing-in-libanon-new-presentation-restructured-presentation>.

16 Bank Audi, *Libanon Real Estate Report*, červenec 2009. Ke stažení na: <www.menafn.com/updates/research_center/Lebanon/Economic/audi220709e.pdf>.

17 *Tamtéž*.

18 *Tamtéž*.